

Temarapport Natur 2014

Uppföljning av Örebro kommuns naturplan
– en del av Örebro kommuns miljöprogram

Ärendenummer Ks 502/2015

B U D G E T
U P P F Ö L J N I N G
D E L Å R S R A P P O R T
Å R S R E D O V I S N I N G

ÖREBRO

Förord

Naturplan för Örebro kommun antogs av kommunfullmäktige den 29 januari 2014.

Naturplanen innehåller mål, prioriterade åtgärder och ställningstaganden för kommunens arbete med värden kopplade till grönmiljöer. Stort fokus ligger på arbetet med naturvård och friluftsliv, vilket har starka kopplingar till områden som folkhälsa, fritid, turism och näringsliv samt stadsutveckling. I kommuner som genomfört undersökningar vad medborgarna värdesätter mest när det gäller kommunens utveckling, så brukar tillgång till attraktiva grönområden lyftas som en av de allra viktigaste frågorna. Arbetet utifrån Naturplanen är därmed en viktig del i arbetet för att nå visionen *Skandinaviens mest attraktiva medelstora stad*.

Mål och åtgärder i Naturplanen har följts upp och denna rapport sammanfattar viktiga resultat som har nåtts under 2014. Rapporten innehåller även en analys av hur vi ligger till jämfört med naturplanens tidsplan och vilka utmaningar eller svårigheter som framgår i dagsläget. De två avsnitten i Naturplanen, *Levande landskap* och *Människan i fokus*, beskrivs och analyseras var för sig.

Rapporten är producerad av enheten för hållbar utveckling vid kommunledningskontoret och slutförd 12 mars 2015. Tjänstemän på berörda förvaltningar har konsulterats för fakta och bedömningar.

Ansvarig för rapportens innehåll: Mimmi Beckman.

Kvalitetsgranskning: Per Elvingson.

Naturplan för Örebro kommun finns att tillgå på www.orebro.se

Innehåll

Förord	1 -
1. Sammanfattning av resultaten	3 -
2. Utblick – biologisk mångfald under 2014	4 -
3. Resultat 2014: uppföljning av mål & åtgärder.....	5 -
Levande landskap.....	5 -
Skog.....	5 -
Odlingslandskap	7 -
Våtmarker och vatten	8 -
Samverkan.....	9 -
Samlad bedömning av Levande landskap	10 -
Människan i fokus	11 -
Attraktiv stad och kommun	13 -
Aktiv fritid.....	13 -
Barnens grönmiljöer	14 -
Upplevelselandskap	15 -
Porten ut	16 -
Samlad bedömning av Människan i fokus	17 -
4. Medskick till framtida åtgärder.....	20 -
5. Bilaga.....	21 -

1. Sammanfattning av resultaten

Majoriteten av målen i Naturplanen bedöms kunna nås i dagsläget.

När det gäller naturvårdsarbetet i avsnittet *Levande landskap* är den sammanlagda bedömningen är att arbetet flyter på bra och med god fart.

För avsnittet *Människan i fokus* ligger huvudfokus på åtgärderna snarare än målen. För många av åtgärderna ligger genomförande efter i tidsplanen jämfört med angiven tid i Naturplanen. Till viss del kan detta bero på att framtagningsprocessen för Naturplanen drog ut på tiden och att tid för måluppfyllelse och genomförande av åtgärder därmed inte korrigerades tillräckligt mycket. I andra fall handlar det om att åtgärderna inte har prioriterats och saknat resurser.

Generellt sett flyter arbetet med utveckling av upplevelsevärden och målpunkter i reservaten och i upplevelselandskapen på bra och håller god fart. Ett antal åtgärder har även gjorts i parker och grönområden i Örebro stad under 2014. I Kilsbergen har ett flertal viktiga åtgärder genomförts som förbättrar tillgång till vandrings-, cykel- och skidleder, samt övernattningsmöjligheter. Detta utvecklingsarbete planeras fortsätta under kommande år. För Hjälmarslandskapet har en bra grund lagts i och med inventering av potentiella målpunkter och förhandlingar om kommunens förvärv av Björkön. Kommande år kan detta omsättas i konkreta insatser. För Våtmarkslandskapet har stora restaureringsinsatser gjorts i Kvismaren och utvecklingen av Oset och Rynningeviken fortsätter.

I ljuset av detta är utmärkelsen till *Årets Friluftskommun* för tredje året i rad välförtjänt.

Utifrån uppföljningen av mål och åtgärder i Naturplanen har ett antal förslag på åtgärder formulerats för att förbättra förutsättningarna för att nå målen och prioriterade åtgärder i Naturplanen. Dessa kan hanteras i kommande verksamhetsplanering och budgetdirektiv.

2. Utblick – biologisk mångfald under 2014

Globala händelser och trender

På den internationella arenan är FN-konventionen för biologisk mångfald central. Inom ramen för konventionen hålls årliga toppmöten på samma sätt som för klimatfrågan. Viktiga händelser under 2014 var att *Nagoya-protokollet* trädde i kraft med de så kallade *Aichi-målen*. Ett av de mest kända målen är att minst 17 % av världens landareal och 10 % av kuster och marina områden ska skyddas till 2020. Under 2014 publicerades även FN:s lägesrapport *Global Biodiversity Outlook 4*. Där framhålls det att trots viktiga insatser så fortsätter den biologiska mångfalden att minska i världen och hoten mot ekosystem och arter ökar. Kostnaden av den årliga globala förlusten av ekosystemtjänster har beräknats uppgå till ca 50 miljarder euro (TEEB). Störst betydelse för minskningen av biologisk mångfald på global nivå har jordbruket. Hållbart brukande av jordbruksmark, förstärkning av ekosystemtjänster i landskapet, ändrade konsumtionsmönster och minskat matsvinn lyfts fram som viktiga fokusområden.

Europeiska unionen

EU har antagit en strategi för biologisk mångfald och en strategi för grön infrastruktur som an knyter till det internationella arbetet. Den europeiska strategin fokuserar bland annat på skydd av hotade arter och värdefulla områden genom artdirektiven och Natura 2000-nätverket, ökat fokus på ekosystemtjänster och ett hållbart jord- och skogsbruk samt fiske.

Nationellt

Under 2014 lade regeringen fram en proposition om biologisk mångfald och en ny nationell strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster antogs av riksdagen. Det var den första propositionen inom området på 20 år, den tidigare propositionen var från 1993 efter toppmötet i Rio. Strategin består av de etappmål för biologisk mångfald, ekosystemtjänster och hållbar markanvändning som regeringen har bestämt. Strategin innehåller också insatser som ska bidra till att nå de svenska miljö kvalitetsmålen och generationsmålet samt FN:s och EU:s mål för biologisk mångfald.

Lokalt

År 2014 utsågs Örebro kommun till *Årets friluftskommun* för tredje året i rad. Mycket arbete har utförts under året för att öka tillgängligheten och upplevelsevärdena i tätortsnära reservat och i upplevelselandskapen, särskilt i Kilsbergen med utbyggnad av skidspår och cykel- och vandringsleder. Strategiskt viktiga markförvärv har även förhandlats, som Björkönen i Hjälmaran och Lockhyttan i Kilsbergen. Intensivt arbete har pågått under året för restaurering av natur- och kulturvärden i Åsskog i södra Markaskogen och för våtmarksrestaurering i Kvismaren.

Under 2014 lämnades en ansökan in om att utse Oset och Rynningeviken till Ramsarområde, som är en konvention med syfte att skydda de internationellt viktigaste våtmarkerna. Team stadsparken utsågs till årets Örebroare av tidningen NA. Detta pris var ytterligare ett i raden av utmärkelser som visar på att Örebro kommuns arbete med park-, natur- och rekreationsområden uppskattas och uppmärksammas. År 2010 var det Mats Rosenberg som blev vald till Årets Örebroare, år 2013 fick Mats Rosenberg även Världsnaturfondens naturvårdspris för arbetet med Oset och Rynningeviken. 2013 fick Ulf Andersson Skogsstyrelsens förtjänstmedalj för sina insatser inom svensk skogsvård.

3. Resultat 2014: uppföljning av mål & åtgärder

Naturplanen är indelad i två avsnitt, *Levande landskap* och *Människan i fokus*.

Levande landskap

Avsnittet Levande landskap kan jämföras med en traditionell naturvårdsplan och har fyra fokusområden som är direkt kopplade till de nationella miljökvalitetsmålen. Det övergripande målet för avsnittet är:

Arealen mark med höga naturvärden i kommunen ska öka. Till 2018 ska 500 hektar mark med höga naturvärden ha fått ett långsiktigt skydd genom reservatsbildning eller motsvarande, eller ha restaurerats för att återfå höga naturvärden.

Målet omfattar mark som kommunen äger, förvaltar eller köper in, eller mark där kommunen tecknat avtal med privata markägare. Det övergripande målet är i sin tur indelat i delmål, där 400 hektar avser skydd av värdefulla områden, och 100 hektar avser restaureringsåtgärder för att marker ska återfå höga värden. Delmålen redovisas separat nedan.

Under 2014 har ca 15 hektar mark skyddats eller restaurerats. Reservatet Ramshyttan har utökats med 1,5 ha, 3 hektar har restaurerats till skogsbete i Gårdsjötorp och 10 hektar våtmark har restaurerats i reservatet Oset och Rynningeviken.

Skenbart kan det därmed tyckas att endast blygsamma steg har tagits under året för att nå målet. Men under 2014 har flera viktiga markförvärv genomförts och flera restaureringsinsatser planeras eller har inletts. Bedömningen i dagsläget är därför att målet kan nås till 2018. Detta tas upp utförligare under de olika delmålen nedan.

Skog

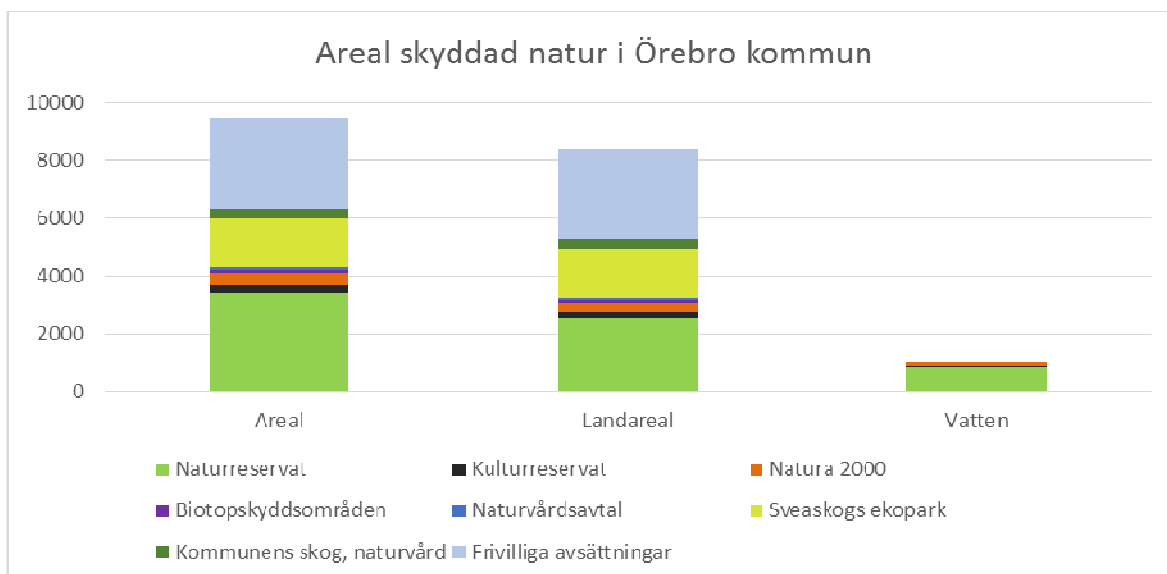
Delmål: Minst 400 hektar mark med höga naturvärden har fått ett långsiktigt skydd till år 2018. (Främst skogsmark förväntas vara aktuellt för skydd, men även andra markslag kan ingå).

Under 2014 har 1,5 hektar mark skyddats genom en utvidgning av naturreservatet Ramshyttan.

Under 2014 har viktiga markförvärv förhandlats. Kommunen har förhandlat om att byta till sig Björkönen i Hjälmararen, och har köpt in området Lockhyttan i Kilsbergen och stora arealer utmed Hjälmararens strand mellan Rynningeviken och Myrö. I samtliga dessa områden är reservatsbildning aktuellt i större eller mindre omfattning. Dessutom pågår arbete för utvidgning av Markaskogens naturreservat vid södra Markaskogen och Ässkog.

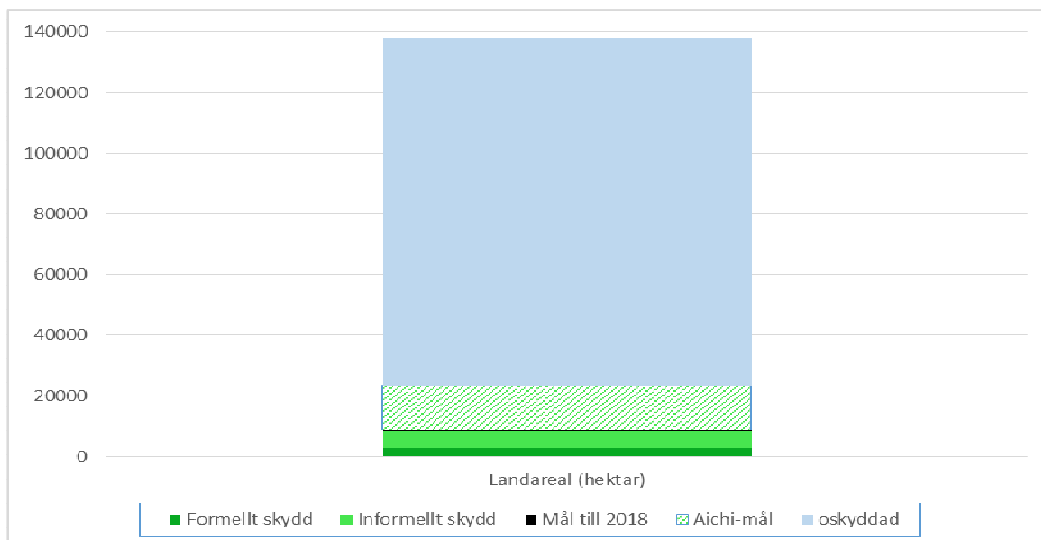
Björkönen har både höga naturvärden och ett strategiskt läge i Hjälmararen för att utveckla värdena knutna till rekreation, friluftsliv och turism i Hjälmarlandskapet. Lockhyttan angränsar till Sveaskogs Ekopark i Kilsbergen och innehåller ett vackert äldre kulturlandskap med liknande kvaliteter som Garphyttans nationalpark. Vid Myrö finns ett variationsrikt eklandskap och strandskogar med höga naturvärden. Södra Markaskogen och Ässkog är ett stadsnära område med både värdefull naturskog och ett äldre småbrutet odlingslandskap som kan utvecklas till att bli ett nytt favoritområde för örebroarnas rekreation.

Översikt: skyddad natur i Örebro kommun som geografiskt område

I Örebro kommun som geografiskt område är ca 6 % av arealen avsatt för naturvårdsändamål. Knappt 3 % är formellt skyddad som natur- eller kulturresevat, Natura 2000, biotopskyddsområde eller med naturvårdsavtal. Resten av arealen utgörs av skog som avsatts för naturvård även om den inte är skyddad enligt lag. En stor del av denna ligger i Sveaskogs Ekopark i Kilsbergen, och uppskattningsvis 5 % av den privata skogsmarken bör vara avsatt som "frivilliga avsättningar". Dessa är dock inte registrerade utan är något som markägare väljer själva.

Andel mark i Örebro kommun och målsättningar för skydd

Stapeln i grafen motsvarar Örebro kommuns totala landareal (avser den geografiska kommunen med knappt 140 000 hektar landareal). Kommunens som organisation äger ca 5500 hektar skogs- och jordbruksmark). Om man lokalt inom Örebro kommuns gränser skulle skydda 17 % av landarealen enligt de internationella Aichi-målen, skulle vi behöva nå upp till gränsen för det streckade fältet med ca 23 000 hektar skyddad mark. De gröna fälten visar den areal som är skyddad i dagsläget. Det mörkgröna fältet i botten motsvarar den formellt skyddade marken, och det ljusgröna fältet kans anses vara informellt skyddad genom bland annat frivilliga avsättningar inom skogsbruket. Kommunorganisationens mål om att skydda 400 hektar till 2018 motsvarar knappt 0,3 % av den geografiska kommunens landareal och syns som en tunn svart linje. För att nå Aichi-målen lokalt inom Örebro kommun skulle det behövas att den totala arealen skyddad mark tredubblades jämfört med vad som är skyddat i dag (formellt och informellt).

Reservatsbildning är i regel ganska långsamma processer, men i och med de strategiska markförvärv som genomförts är bedömningen att målet om skydd av 400 hektar mark ska kunna nås till 2018.

***Delmål:** Skogsbete är infört på minst 20 hektar som förvaltas av Örebro kommun.*

I det gamla bondesamhället gick boskap och betade i en stor del av skogsmarken. Betet ledde till glesare och mer varierade skogar där ett stort antal djur och växter fick livsutrymme. Idag betas nästan ingen skog, och restaurering av skogsbetesmark är därmed en åtgärd för att återskapa områden med både höga natur- och rekreationsvärden.

Under 2014 har 3 hektar skogsbete restaurerats i Gårdsjötorp i Kilsbergen. Arbete pågår även för ca 4,5 hektar skogsbete i Lockhyttan och Hässelbyskogen. Under de två kommande åren är även större arealer i Latorp, Åsskog och Björkön aktuella.

Bedömningen i dagsläget är därmed att målet kommer att kunna nås, men inte enligt den tidsplan som anges i Naturplanen. Enligt plan skulle målet vara nått år 2015, men det kommer tidigast att kunna nås år 2016.

Odlingslandskap

***Delmål:** Minst 30 hektar ängs- och naturbetesmark är restaurerade till år 2016.*

Ogödslade betesmarker och ängar har i regel en mycket hög biologisk mångfald. Under de senaste 150 åren har ca 95 % av naturbetesmarkerna och 99 % av ängarna försvunnit i Sverige.

Under 2014 har ca 5 hektar betesmark restaurerats i naturreservatet Vinteråsen. Restaurering av betesmarker och ängar pågår även i Latorp, och under de kommande åren kommer fler områden att vara aktuella för åtgärder ibland annat Lockhyttan och på Björkön.

Bedömningen i dagsläget är att målet kommer att kunna nås.

***Delmål:** Minst 1000 värdefulla träd har frihuggits inom Örebro kommun till år 2018. Målet omfattar träd som står på kommunal mark eller träd på privat mark som frihuggs genom insatser från kommunen.*

Många växter och djur är beroende av gamla och ihåliga träd. Det handlar om fåglar, fladdermöss, många olika insekter, mossor, lavar och svampar. I takt med att de gamla träden har försvunnit från landskapet så har den biologiska mångfalden minskat markant och många arter hotas av utrotning. Ur ett europeiskt perspektiv finns det fortfarande jämförelsevis många äldre träd kvar i Sverige, vilket innebär ett ansvar för att bevara ett flertal europeiska arter. Gamla träd behöver i regel stå fritt, om det växer upp unga träd runt om så skuggas de gamla träden ut och dör. Det tar minst 100 år för ett träd att bli gammalt, för ekar krävs uppemot 300 år eller mer.

Under 2014 har ett 60-tal värdefulla träd frihuggits. Under året har Skogsstyrelsen sammanställt en rapport med ca 1100 träd i Örebro kommun som har inventerats och märkts ut på karta. Innan jul lämnades även en ansökan in till länsstyrelsen om naturvårdsbidrag för frihuggningsinsatser. Besked om eventuellt bidrag fås i mars.

Bedömningen i dagsläget är att det krävs högre fart och fler insatser för att målet ska kunna nås till 2018. Under 2015 behöver planering tas fram gemensamt från

naturvårdsenheten, parkenheten och Vuxam (arbetslagen) som drar upp ramar för vilka träd som i första hand är aktuella för insatser och en grov planering för åtgärder under kommande år.

Våtmarker och vatten

***Delmål:** Minst 30 hektar våtmark har restaurerats eller nyskapats till år 2018.*

I Örebro kommun fanns förr stora våtmarksområden, men de flesta har dikats ut eller försvunnit vid sjösänkningen av Hjälmarens. Våtmarker har viktiga funktioner i landskapet, de fungerar som vattenreservoarer som minskar risk för översvämningar och som naturliga reningsverk, som bland annat kan bidra till minskad övergödning. Dessutom är de viktiga livsmiljöer för växter, fiskar, insekter och groddjur.

Under 2014 har en ny våtmark på 10 hektar restaurerats i naturreservatet Oset och Rynningeviken som den sista etappen enligt skötselplanen. En LOVA-ansökan har lämnats in till Länsstyrelsen om bidrag för att restaurera ca 1 hektar våtmark i Östra Karlslund. Vissa restaureringsåtgärder kan bli aktuella på den nyförvärvade marken vid Myrö under kommande år.

Bedömningen i dagsläget är att målet är möjligt att nå till 2018.

***Delmål:** Minst 20 småvatten har anlagts för ökad biologisk mångfald eller vattenrening till år 2018.*

Allt liv behöver vatten. Modernt jord- och skogsbruk med systematisk torrläggning av mark för ökad produktion minskar därför förutsättningarna för biologisk mångfald.

Under 2014 har en mindre damm för groddjur anlagts i Södra Markaskogen/Ässkog.

Bedömningen i dagsläget är att farten måste öka för att målet ska kunna nås. Under hösten 2015 kommer arbetsresurser efter avslutad föräldradedighet att frigöras på naturvårdsenheten. Denna resurs är tänkt att arbeta med åtgärder knutna till vatten. Planering och genomförande av åtgärder förväntas därmed kunna komma igång under andra halvan av 2015.

***Delmål:** Minst 10 vandringshinder är åtgärdade i Örebro kommun till år 2018.*

Vandringshinder som dammar och vägtrummor skapar barriärer i vattendrag och hindrar fiskar och groddjur från att förflytta sig. Det förhindrar spridning och ökar sårbarheten för många arter.

Målet om vandringshinder är gemensamt för Vattenplanen och Naturplanen. Framför allt är det mindre vandringshinder som vägtrummor i Kilsbergen som är aktuella. Åtgärder för att nå målet har inte påbörjats, och bedömningen i dagsläget är därför att farten behöver ökas för att målet ska kunna nås. Som nämnt ovan kommer arbetsresurser frigöras på naturvårdsenheten under hösten 2015.

Samverkan

Utöver åtgärder som är direkt kopplade till delmålen så finns det flera prioriterade åtgärder under *Levande landskap* som handlar om samverkan med externa aktörer. Dessa är:

- Delta i samverkansprojekt runt Hjälmarens lövskogar.
- Samarbete med Sveaskog runt utvecklingen av natur- och rekreationsvärden i Ekopark Kilsbergen.
- Järleån: skydd och skötsel av Ervallaängarnas översvämningslandskap samt utveckling av natur- och rekreationsvärden knutna till Järleån i samverkan med Nora kommun och Länsstyrelsen.
- Kvismaren: utveckling av vattenrening, biologisk mångfald och rekreationsvärden.
- Tysslingen: utveckling av vattenrening, biologisk mångfald och rekreationsvärden.
- Delta i och initiera restaureringsprojekt för vattenmiljöer i samverkan med Länsstyrelsen eller verksamhetsutövare.

När det gäller Hjälmarens lövskogar så är det ett projekt som drivs tillsammans med Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, andra kommuner utmed Hjälmaran samt med privata markägare. Under 2014 har ett flertal fältdagar ordnats där markägare och myndigheter tillsammans diskuterat hur produktions- och naturvärden kan gynnas genom skogsbruk med ökat fokus på lövträd. Nästa steg är att ta fram en praktisk handledning i lövskogsbruk.

När det gäller Ekoparken i Kilsbergen har kommunen och Sveaskog ett nära samarbete. Under 2014 har satsningar genomförts för att utveckla tillgängligheten med bland annat nya cykel- och vandringsleder och olika rastpunkter.

Någon samverkan runt utveckling av rekreationsvärden och skydd av mark med höga naturvärden i anslutning till Järleån har inte genomförts under 2014. Planering för hur denna fråga ska hanteras behöver göras framöver.

I Kvismaren avslutas nu Sveriges för närvarande största projekt för våtmarksrestaurering. Kvismaren är ett statligt naturreservat men det förvaltas av Örebro kommun och kommunen har en viktig roll som rådgivare och utförare av skötsel och åtgärder, även om dessa finansieras av Länsstyrelsen och Naturvårdsverket. Under 2014 har ca 130 hektar våtmarker restaurerats i Kvismaren. De omfattande restaureringsåtgärder som pågått under flera års tid är därmed i stort sett slutförda. Framöver hoppas kommunen att Länsstyrelsen även vill satsa på utvecklingen av anläggningar som ökar tillgängligheten och rekreationsvärdena i området.

I Tysslingen leder Länsstyrelsen samverkansarbetet med alla berörda aktörer. Örebro kommun ansvarar för drift av regleringsanordningar och under 2014 har bland annat förbättringsåtgärder gjorts för befintliga vallar.

När det gäller restaureringsprojekt i vatten så gäller det som nämnts ovan, att arbetsresurser för att jobba med vattenrelaterade frågor kommer att frigöras under hösten 2015.

Summa summarum så flyter arbetet i flertalet av samverkansprojekten på och håller god fart. De vattenrelaterade åtgärderna förväntas komma igång under 2015, men för samverkan runt Järleån behövs mer arbete. Denna fråga ligger vilande i dagsläget.

Samlad bedömning av Levande landskap

Av totalt 15 prioriterade åtgärder som tas upp under Levande landskap är 2 slutförda, 9 påbörjade och 4 ej påbörjade.

Den sammanlagda bedömningen är att arbetet flyter på bra och med god fart. Bedömningen är att målen om skydd och restaurering av värdefulla områden i skog och odlingslandskapet kommer att kunna nås. Och även målen som rör våtmarker bör kunna nås.

För mål och åtgärder kopplade till vattenmiljöer så har inte mycket gjorts ännu, men detta arbete förväntas komma igång under andra halvan av 2015.

När det gäller frihuggning av värdefulla träd behöver farten också öka för att målet ska kunna nås.

Människan i fokus

Det andra avsnittet i Naturplanen kallas *Människan i fokus* och har fem fokusområden:

- Attraktiv stad – som handlar om fysisk planering och utveckling av kommunens underlag och verktyg för att jobba med grönstruktur och gröna värden.
- Aktiv fritid – som handlar om åtgärder för att förbättra tillgängligheten och upplevelsevärdena i vardagslandskapet – i parker, gröna stråk och de tätortsnära reservaten och rekreationsområdena.
- Barnens grönmiljöer – som handlar om att förbättra barns tillgång till utemiljöer med hög kvalitet.
- Upplevelselandskap – som handlar om att utveckla tillgänglighet och upplevelsevärden i Naturplanens prioriterade landskap: Kilsbergen, Hjälmarslandskapet, Våtmarkslandskapen och Järleån.
- Porten ut – som handlar om särskilda åtgärder som skapar förutsättningar för att fler ska komma ut och nyttja attraktiva natur- och rekreationsområden.

Människan i fokus innehåller inte lika många mål som *Levande landskap* eftersom det var svårt att formulera uppföljningsbara mål som handlar om förbättra tillgänglighet och öka olika områdets attraktivitet och kvalitet. För dessa frågor ligger ett större fokus på åtgärderna och genomförande av olika riktade insatser. Redovisningen av resultaten för detta avsnitt har därför ett annorlunda upplägg jämfört med *Levande landskap*. Målen kommenteras översiktligt och åtgärderna för de olika avsnitten presenteras och bedöms utifrån om de har god fart, om de är påbörjade, eller om de inte påbörjats. I bilagan sist i rapporten ligger samma tabeller med åtgärderna, men här med utförligare kommentarer till vad som gjorts under året och hur arbetet med de olika åtgärderna ligger till.

Det övergripande målet för *Människan i fokus* är:

Möjligheterna att uppleva och nyttja grön- och naturmiljöer i kommunen ska förbättras, både för medborgare och besökare.

De uppföljningsindikatorer som anges för målet är:

- Antalet invånare som har ett grönområde med sociala kvaliteter inom 300 meter
- Areal parkyta per invånare, totalt och uppdelat på stadsdelar.
- Andel invånare som är fysiskt aktiva minst 30 minuter per dag
- Andel invånare med en stillasittande fritid
- Besöksräknare i utvalda grön- och naturområden.

När det gäller indikatorerna för tillgång till park- och grönområden genomfördes en stor GIS-analys för Örebro stad under 2013. Resultaten från denna analys finns sammanställda i en separat rapport.

Analysen visar att 97 % av de boende i Örebro stad bor inom 300 meter från närmsta grönområde (när alla kategorier av grönområden som ingår i analysen räknas med) och

88 % bor inom 200 meter från närmsta grönområde. Områden där de boende har längre avstånd till grönområden finns till exempel i de norra och södra delarna av centrala Örebro, i östra Vivalla och några villaområden. Med tanke på att endast offentligt förvaltade grönytor var med i analysen, så måste slutsatsen vara att tillgången till någon form av grönyta inom 200-300 meter är mycket stor i Örebro stad. Det innebär dock inte per automatik att den *upplevda* tillgången är lika hög. *Kvaliteten* på grönytor och vad de har för upplevelsevärden är avgörande för i vilken utsträckning de används. Olika människor och målgrupper värdesätter också olika kvaliteter olika mycket.

I GIS-analysen ingår även areal parkyta per invånare i olika stadsdelar. Parkmarken delades här in i intensivt skött mark (som gräsmattor, lekplatser och andra anlagda miljöer) och extensivt skött parkmark (som skog och högvuxna gräsmarker där vegetationen slås av en eller ett par gånger om året). Arealen parkmark varierar mycket stort mellan olika stadsdelar, där det övergripande mönstret är att de centrala delarna av Örebro stad (utom centrala Öster) har stora befolkningar, men små arealer parkmark (små både sett till totalareal men också att de enskilda områdena är små till ytan) och överlag intensivt skött park med få naturinslag. Ytterområden i Örebro stad har betydligt större arealer parkmark och denna är överlag extensivt skött.

Andel invånare som är fysiskt aktiva eller har en stillasittande fritid mäts genom nationella och lokala folkhälsoenkäter. Under 2014 kom nya data för Örebro kommun som kan jämföras med resultaten för den senaste mätningen år 2009. Resultaten för 2014 visar på att *fler* personer i kommunen har en stillasittande fritid jämfört med år 2009, samt att *färre* personer är fysiskt aktiva minst 30 minuter om dagen, men resultaten från 2009 hade en stor osäkerhetsmarginal vilket gör att det är svårt att säga om skillnaderna är statistiskt säkerställda. Ungefär var tredje Örebroare är fysiskt inaktiv och rör sig mindre än 30 minuter om dagen, enligt enkäten.

Besöksräknare kan vara ett effektivt sätt att mäta hur attraktivt ett område eller en anläggning är. Besöksräknarna registrerar förbipasserande människor på utvalda platser. Under 2014 har räknare varit uppsatta vid två platser i naturreservatet Oset-Rynningeviken, vid Svartåbron och Rynningebron, samt vid naturreservaten Sommarro respektive Kränglan. Med hjälp av besöksräknarna vet vi att Oset och Rynningeviken hade ca en halv miljon besökare under 2014 och att Sommarro och Kränglan hade ca 130 000 besökare. Besöksräknare har också varit uppsatta i flera centrala motionsspår och i skidspår i Kilsbergen.

Attraktiv stad och kommun

Delmål: Andelen medborgare som är mycket nöjda med tillgången till parker, grönområden och natur ska öka från 63 % år 2011 till minst 75 % år 2018.

Mätning sker vartannat år genom Nöjd Medborgar Index. Ingen mätning gjordes under 2014, men enkäten skickas ut under våren 2015.

Åtgärder

Status	Prioriterad åtgärd	Ansvar	Uppfyllt	Kommentar
Påbörjat	Ta fram en parkstrategi.	TN	2014	Startades hösten 2014. Arbetet fortsätter under 2015.
Påbörjat	Öka tillgängligheten längs vattendragen i Örebro stad.	PNS	2018	Under 2014: Löpande arbete inom Åstaden.
Påbörjat	Uppdatera planeringsunderlagen för grönstrukturen.	PNS	2014	Påbörjat under hösten. Arbetet fortsätter under 2015.
Påbörjat	Integrera <i>ekosystemtjänster</i> och klimatanpassning i arbete med nya strategier och handlingsplaner.	PNS	Fort-löpande	Påbörjat under 2014, i liten skala.
Påbörjat	Ta fram förslag på kompensationsmodell i planprocessen.	BN	2014	Påbörjades under 2013, arbetet var vilande under 2014. Kan fortsätta under 2015.
Ej påbörjat	Ta fram förslag på <i>grönytefaktor</i> i planprocessen.	BN	2015	Ej påbörjat.

Aktiv fritid

Delmål: Alla kommunala natur- och kulturresevat uppfyller grundmål för tillgänglighet och målpunkter enligt antagna skötselplaner. Inom varje reservat finns minst en målpunkt som är tillgänglig för personer med rörelsenedsättning.

Grundmålen för tillgänglighet och målpunkter innebär att det i varje reservat ska finnas de anläggningar som är beslutade i skötselplanerna, som informationstavlor, rastplatser, stigar med mera. Under 2014 har arbete för att nå dessa mål för tillgänglighet fortsatt, men en uppföljning och avstämning gentemot skötselplanerna har inte gjorts. Denna uppföljning är dock inplanerad för år 2015.

Delmål: Antalet invånare i kommunens tätorter som når anläggningar för vardagsmotion och rekreation inom 300 meter ska öka. (Med anläggningar för vardagsmotion och rekreation avses stig, gång- eller cykelväg i grön miljö, motionsspår eller yta avsedd för spontanidrott).

I GIS-analysen som nämnts ovan ingick analyser om tillgång till olika aktivitetsytor, framför allt utifrån målgruppen barn och ungdomar. Det genomsnittliga avståndet till ett grönt stråk är mellan 200 och 300 meter i de flesta stadsdelar i Örebro stad, och det genomsnittliga avståndet till ett belyst motionsspår är ca 1500 m för alla stadsdelar

sammantaget. Under 2014 slutfördes två viktiga åtgärder som förbättrade tillgängligheten och ökade attraktiviteten för promenad och jogging: uppskyllningen av Vattenstråket längs Svartån samt Hälsans stig i centrala Örebro. Tre nya spontanytor, med syfte att stimulera till aktivitet i alla åldrar, anlades i Brickebacken, Baronbackarna och Alkärret vid Svampen.

Åtgärder

Status	Prioriterad åtgärd	Ansvar	Uppfyllt	Kommentar
Bra fart	Natur- och kulturresevat: öka tillgänglighet och upplevelsevärden.	PNS	Fort-löpande	Under 2014: drygt 10 km nya stigar, varav 4 km anpassade för rörelsenedsättning.
Bra fart	Förbättra skyltning av gröna stråk och målpunkter.	PNS	2018	Vattenstråket invigt. Påbörjat arbete med vägvisning till reservat.
Bra fart	Svartån genom Örebro stad: utveckling av tillgänglighet och upplevelsevärden.	PNS	Fort-löpande	Vattenstråket och Hälsans stig invigt.
Bra fart	Utveckla ytor som stimulerar till rörelse i stadsmiljöer.	PNS	Fort-löpande	Utöver ovan nämnda, 3 nya utegym. Upprustning av Vallåkraparken och Tegnérunden.
Ej påbörjat	Tätortsnära rekreationsskogar: öka tillgänglighet och upplevelsevärden.	PNS	Fort-löpande	Ej påbörjat. Driftbudget saknas.
Ej påbörjat	Skapa 5 nya gröna stråk/ förbindelselänkar.	PNS	2018	Ej påbörjat.
Ej påbörjat	Ta fram förslag på riktlinjer för stadsodling.	KS	2015	Ej påbörjat.
Ej påbörjat	Ta fram en utvecklingsplan för ridvägar.	F&T	2014	Ej påbörjat.

Barnens grönmiljöer

Barn med föräldrar är den vanligaste besökaren i parker och grönområden. En stor del av sina liv tillbringar dock barn i förskola, skola och fritids, och kommunen har där ett mycket stort ansvar för vilken kvalitet på vistelsemiljö barnen har tillgång till.

Det finns gott om forskning som visar på olika positiva effekter av att barn är ute mycket. Forskning på förskolegårdar och skolgårdar lyfter bland annat fram vikten av en tillräckligt stor yta och ett innehåll som stimulerar till rörelse, stort inslag av grönska och vegetation som går att leka i och lösa material som till exempel vatten, sand och löv som stimulerar till kreativ lek och utveckling.

Under framtagningsprocessen av Naturplanen genomfördes en inventering av samtliga förskolegårdar i kommunal regi där även ett hundratal pedagoger intervjuades om sin syn på förskolegårdar och tillgång till grönområden utanför gårdarna. Resultaten visade på en mycket stor spridning i kvalitet mellan olika gårdar och att många pedagoger önskade en bättre tillgänglighet till områden utanför gårdarna. Resultaten från inventeringen finns sammanställda i en särskild rapport.

Delmål: Minst 8 attraktiva utflyktsmål för förskolor och skolor har iordningställt till år 2016.

Inga konkreta åtgärder har genomförts under 2014. En ansökan om bidrag till Boverket skickades in men fick avslag. Innan årsskiftet skickades en LONA-ansökan in till Länsstyrelsen, där besked väntas i mars.

Åtgärder

Status	Prioriterad åtgärd	Ansvar	Uppfyllt	Kommentar
Påbörjat	Ta fram riktlinjer för förskolegårdar och skolgårdar.	KS	2014	Påbörjat men vilande under större delen av 2014.
Påbörjat	Utred förslag om öppen lantgård eller 4H gård.	PNS	2014	Stora restaureringsinsatser på Åsskog gård i Södra Markaskogen. Diskussion med Myrö.
Påbörjat	Utred förutsättningar för en utökning av Naturskolans verksamhet.	KS	2014	Påbörjat under hösten, fortsätter under 2015.
Ej påbörjat	Skapa attraktiva lekmiljöer för barn i parker eller naturområden.	PNS	2016	Inga konkreta åtgärder, men ansökning om LONA-bidrag inlämnad.
Ej påbörjat	Pilotprojekt "grönare skolgård": utveckla minst en skolgård till hälsosam och stimulerande miljö.	PN B&U, KS	2015	Åtgärden har inte påbörjats.
Ej påbörjat	Förskolegårdar: genomlysning av utvecklingsbehov samt start av förbättringsprogram.	PN B&U, KS	2015	Åtgärden har inte påbörjats.

Upplevelselandskap

Potentialen för att utveckla naturbaserade upplevelsevärden och naturturism i Örebro kommun är mycket stor. Inom en radie av några mil från Örebro stad nås Kilsbergens vildmarker, Hjälmarens insjölandskap och flera våtmarksområden av internationell betydelse. I dessa områden finns förutsättningar för en mängd olika aktiviteter som vandring, cykling, skidåkning, bad, fiske, paddling, båtliv och rika naturupplevelser. Aktiviteterna attraherar många av kommunens medborgare och kan även vara en viktig del av regionens utbud för turister.

Delmål: Minst fem nya målpunkter är tillskapade i Hjälmjarlandskapet till år 2018.

Under 2014 slutfördes inventeringen av potentiella målpunkter i Hjälmjarlandskapet. Ett flertal intressanta målpunkter som kan utvecklas har identifierats och i och med förvärv av Björköns öppnas stora möjligheter för utveckling av rekreationsvärden i Hjälmjarlandskapet. Konkret under 2014 har upprustning av bryggor och omgivande parkmiljö vid Norra Åssundet påbörjats och anpassats för ökad tillgänglighet för bland andra funktionsnedsatta. Arbetet färdigställs inför sommaren 2015.

Bedömningen i dagsläget är att målet kommer att kunna nås och överträffas.

Åtgärder

Status	Prioriterad åtgärd	Ansvar	Uppfyllt	Kommentar
Bra fart	Kilsbergen: utveckling av tillgänglighet och upplevelsevärden.	PNS	Fort-löpande	Under 2014 har flera betydande insatser genomförts i Kilsbergen.
Bra fart	Våtmarkslandskapet: utveckling av tillgänglighet och upplevelsevärden vid Kvismaren och Tysslingen	PNS	Fort-löpande	Tillgängliga besöksmål i naturreservaten har pekats ut i en framtagna broschyr "Lätt att ta sig fram i det gröna, däribland Kvismaren och Tysslingen.
Påbörjat	Hjälmarlandskapet: utveckling av tillgänglighet och upplevelsevärden.	PNS	Fort-löpande	Se ovan, under delmålet.
Påbörjat	Høj standarden för cykellederna Hemfjärden runt, Lången runt och Tysslingerundan.	F&T	Fort-löpande	Endast mindre åtgärder har genomförts.
Ej påbörjat	Järleån: utveckling av upplevelsevärden.	PNS	Fort-löpande	Ej påbörjat
Ej påbörjat	Ett landsbygdsråd inrättas	KS	2014	Inga åtgärder under 2014, men arbete planeras för 2015.

Porten ut

Tillgänglighet är en nyckelfråga i kommunens ambition att stimulera till en ökad användning av våra naturområden. Tillgänglighetsarbete kan innebära många olika saker, allt från fysiska anläggningar som parkeringsplatser, gång- och cykelvägar, till ändamålsenlig kollektivtrafik, bra informationsmaterial och till att överbygga de mentala hinder som brist på erfarenhet skapar.

Ovana och brist på kunskap är ofta två av de största hindren för ett ökat nyttjande av grön- och naturområden. Därför räcker det inte med att skapa förutsättningar genom att utveckla attraktiva utflyktsmål som är lättillgängliga rent fysiskt. Olika former av aktiviteter är ett viktigt komplement för att locka nya grupper av besökare och stimulera till nya upplevelser.

Delmål saknas för detta avsnitt.

Åtgärder

Status	Prioriterad åtgärd	Ansvar	Uppfyllt	Kommentar
Slutfört	Utveckla teknisk plattform för mobilguidning för personer med funktionsnedsättning.	PNS	2014	Slutfört under 2014.
Bra fart	Bygg ett Naturum i Rynningeviken.	KS	2016	Under 2014 togs beslut om byggnation och arkitektävling påbörjades. Byggnation startar under 2016.

Påbörjat	Lansera <i>fritidsapp</i> och fritidskarta på webben.	F&T	2014	Beslut taget om att använda den befintliga appen <i>Naturkartan</i> . Arbetet fortsätter under 2015.
Ej påbörjat	Se över kommunikationer till viktiga rekreativmålspunkter.	PNS	2014	Ej påbörjat.
Ej påbörjat	Naturskola för allmänhet.	KS	2015	Inga konkreta åtgärder, men ansökan om LONA-bidrag inlämnad.

Samlad bedömning av Människan i fokus

När det gäller delmålen för *Människan i fokus* är bedömningen att målen kommer att kunna nås. Utvecklingen för målet för hur nöjda medborgare är med tillgången till parker och grönområden kan dock inte följas upp förrän nästa år.

Av sammanlagt 31 åtgärder håller 8 stycken god fart eller är slutförda, 11 är påbörjade och 12 är ej påbörjade. För många av åtgärderna ligger genomförande efter i tidsplanen jämfört med angiven tid i Naturplanen. Åtgärder som skulle varit klara 2014 enligt tidsplanen, men som inte är det, är 11 stycken. Till viss del kan detta bero på att framtagningsprocessen för Naturplanen drog ut på tiden och att tid för måluppfyllelse och genomförande av åtgärder därmed inte korrigerades tillräckligt mycket. I andra fall handlar det om att åtgärderna inte har prioriterats och saknat resurser.

I tabellen nedan anges hur åtgärderna i avsnittet Människan i fokus ligger till i genomförande jämfört med tidtabellen i Naturplanen. För ungefär en tredjedel av åtgärderna fortlöper arbetet enligt tidtabell, för knappt en tredjedel har inte så mycket arbete gjorts ännu, men tidtabellen kan ändå hållas om arbetet kommer igång framöver. För drygt en tredjedel av åtgärderna ligger arbetet efter i tidtabellen.

Antal åtgärder för respektive nämnd och hur genomförande ligger till jämfört med tidtabell:

Ansvarig nämnd	Genomförande enligt tidtabell	Ej påbörjade, men kan genomföras enligt tidtabell	Genomförande ligger efter tidtabell
Programnämnd samhällsbyggnad	9	5	3
Fritid- och turismnämnden		1	2
Byggnadsnämnden			2
Tekniska nämnden			1
Kommunstyrelsen	1	2	3
Programnämnd Barn och utbildning & Kommunstyrelsen			2

Generellt sett flyter arbetet med utveckling av upplevelsevärden och målpunkter i reservaten och i upplevelselandskapen på bra och håller god fart. Ett antal åtgärder har även gjorts i parker och grönområden i Örebro stad under 2014. I Kilsbergen har ett flertal viktiga åtgärder genomförts som förbättrar tillgång till vandrings-, cykel- och skidleder, samt övernattningsmöjligheter. Detta utvecklingsarbete planeras fortsätta under kommande år. För Hjälmarslandskapet har en bra grund lagts i och med inventering av potentiella målpunkter och kommunens förvärv av Björkön. Kommande år kan detta omsättas i konkreta insatser. För Våtmarkslandskapet fortsätter utvecklingen av Oset och Rynningeviken.

I ljuset av detta är utmärkelsen till *Årets Friluftskommun* för tredje året i rad välförtjänt.

Om man ser till organisationen bakom dessa åtgärder är det tydligt att naturvårdsenheten på stadsbyggnadskontoret är en stark motor för kommunens utveckling av rekreationsvärden och det rörliga friluftslivet. De mål och åtgärder som i Naturplanen ligger under Programnämnd samhällsbyggnad och naturvårdsenhetens ansvar ligger till största del enligt tidsplan och genomförs framgångsrikt, medan samtliga andra nämnder/förvaltningar ligger efter i tidsplanen. Samverkan mellan olika delar av de ”gröna” förvaltningarna – parkenheten (Tekniska förvaltningen), naturvårdsenheten (Stadsbyggnad), friluftsenheten (Kultur- och fritidsförvaltningen), och praktikcentrum inom Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen (Natur & miljö samt Skog & verkstad) – är en framgångsfaktor för kommunens arbete. I dagsläget kan naturvårdsenheten till viss del stötta exempelvis friluftsenheten. Vuxams roll som utförare av mycket praktiskt arbete ute i olika områden med hjälp av arbetslag är en viktig faktor i sammanhanget. Det förvaltningsövergripande samarbetet kan troligtvis utvecklas ännu mer.

Under 2013 gjordes en översyn (mindre processkartläggning) av ”de gröna frågorna” i kommunen på uppdrag av programdirektören för samhällsbyggnadsområdet. Utifrån en probleminventering och orsaksanalys identifierades då förbättringsområden inom bland annat organisation, arbetssätt och ledning och styrning. Önskvärda utvecklingsförslag diskuterades, men inga konkreta åtgärder genomfördes. Detta arbete bör lyftas för diskussion på nytt.

Tilldelning av driftmedel för parkförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen innebär begränsningar för genomförande av utvecklingsåtgärder i parker och rekreationsområden. Driftbudgeten för parkförvaltning är exempelvis lika stor idag som den var 1985, vilket motsvarar en kraftig minskning av driftbudget utifrån förändrat penningvärde. Inom ramen för uppdraget med parkstrategin kommer en översyn av frågorna kopplade till driftbudgeten för de gröna förvaltningarna att göras under 2015. För både dessa förvaltningar saknas det även underlag för styrning i vilka åtgärder som är prioriterade och en plan för genomförande på några års sikt. När det gäller parkförvaltning så pågår arbete med dessa frågor inom ramen för uppdraget med *parkstrategin*, men motsvarande stöd saknas för friluftsenheten. Flera av de åtgärder som berör fritidsenheten är även endast övergripande formulerade i Naturplanen, vilket i flera frågor gör önskad inriktning och förväntat resultat för förvaltningens arbete otydligt. En möjlighet är därför att ta fram en handlingsplan för prioriterade åtgärder för denna förvaltning.

När det gäller fokusområdet Barnens grönmiljöer har en del förberedelser genomförts för uppsatta mål och åtgärder. Några konkreta åtgärder eller resultat finns dock inte ännu och inte heller några uppdrag om att påbörja mer konkret planering. För att detta arbete ska komma igång behövs tydliga politiska uppdrag och även tilldelning av resurser.

Örebro växer och förtätas och en väl fungerande grönstruktur är en omistlig resurs för att bygga en attraktiv stad för framtiden. När det gäller arbete med planeringsunderlag och verktyg för arbetet med grönstrukturen pågår en hel del arbete, men det ligger efter jämfört med tidsplanen i Naturplanen. Under 2015 inleds arbete för att uppdatera Översiktsplanen och det är viktigt att relevant underlag för grönstruktur kan dockas in i denna process. Det är därför angeläget att se över om pågående arbete med grönstrukturfrågor håller tillräcklig fart. Det kan även vara relevant att se över befintliga styrdokument som berör stadsutveckling och byggande och titta närmare på olika dokument förhåller sig till varandra och om det finns en tydlig struktur.

4. Medskick till framtida åtgärder

Utifrån uppföljningen av mål och åtgärder föreslås följande åtgärder för att förbättra förutsättningarna för att nå målen i Naturplanen. Dessa ska beaktas i budgetdirektiven för 2016.

- Under 2015 behöver planering tas fram gemensamt från naturvårdsenheten (Stadsbyggnad), parkenheten (Tekniska förvaltningen och Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen (arbetslagen) som drar upp ramar för vilka träd som i första hand är aktuella för insatser (frihuggning) och en grov planering för åtgärder under kommande år.
- Frågan om hur samverkan för utveckling av områdena runt Järleån ska ske behöver diskuteras. Ett möte bör hållas under 2015 där representanter från Länsstyrelsen och Nora kommun bjuds in.
- Det arbete som genomfördes under 2013 med översyn/processkartläggning av arbetet inom de gröna frågorna inom kommunen bör lyftas för diskussion på nytt. Efter genomförd probleminventering och orsaksanalys diskuterades önskvärda utvecklingsförslag, men inga konkreta åtgärder genomfördes.
- Kultur- och fritidsförvaltningen bör ta fram en handlingsplan som tydliggör vilka åtgärder som är prioriterade utifrån de mer övergripande ramar som framgår av Naturplanen. Detta skulle underlätta planering och tydliggöra budgetbehov.
- För att mål och åtgärder för Barnens grönmiljöer ska komma igång behövs tydliga politiska uppdrag och även tilldelning av resurser. Denna fråga bör lyftas i Kommunstyrelsen och Programnämnd barn- och utbildning.
- Pågående arbete med grönstruktur och förhållandet till styrdokument som Översiktsplanen, Handlingsplan för stadens byggande, styrdokument inom trafikområdet m.m. bör lyftas för diskussion.

5. Bilaga

Åtgärder inom *Människan i fokus* med utförligare kommentarer om lägesbedömning och utfört arbete.

Attraktiv stad och kommun

	Prioriterad åtgärd	Kommentar
	Ta fram en utvecklingsplan för Örebro kommuns parker.	Igångsättningsbeslut för parkstrategin fattades i PNS i maj 2014 och projektplanering och uppstart av arbetsgrupper gjordes under hösten. Arbetet fortsätter under 2015.
	Översyn och förslag på åtgärder för ökad tillgänglighet och attraktivitet längs de blå stråken i Örebro stad.	Inom ramen för Åstaden pågår ett kontinuerligt utvecklingsarbete för miljöer runt Svartån. Åtgärder runt Lillån och de andra mindre vattendragen/större bäckarna har haft lägre fokus och under 2014 genomfördes inga särskilda åtgärder.
	En översyn och aktualisering av planeringsunderlagen för grönstrukturen från dokumentet Örebro Grönstruktur (beslutat KF 2006) ska göras.	Under hösten 2014 diskuterade en mindre arbetsgrupp möjligheterna att kartlägga olika ekosystemtjänster i Örebro stad. Det skulle till exempel kunna handla om områden som är viktiga för vattenreglering och fördröjning av dagvatten ur ett översvämningsperspektiv, områden som är viktiga för olika former av rekreation, eller områden viktiga för pollination. Att studera grönstrukturen med hjälp av ekosystemtjänstbegreppet innebär en fördjupning av planeringsunderlagen för grönstruktur där man ser till olika grönområdets olika funktioner och värden. Innan årsskiftet beställdes två analyser, dels en mer omfattande analys kopplat till biologisk mångfald och dels en enklare analys av grönområden som kan vara viktiga ur översvämningssynpunkt. Detta arbete fortsätter under 2015.
	Integrera frågan om ekosystemtjänster, klimatanpassning och biologisk mångfald i arbete med nya stadsbyggnadsanknutna strategier och handlingsplaner.	Ekosystemtjänster diskuteras inom ramen för uppdraget med att revidera checklisten för konsekvens- och behovsbedömning i planprocessen. Detta uppdrag inleddes under hösten 2014.
	Ta fram förslag på kompensationsmodell och integrering av denna i kommunens arbetsprocesser.	Under 2014 inleddes ett arbete med att revidera checklisten för konsekvens- och behovsbedömning i planprocessen. Ambitionen är att integrera kompensationsprincipen i detta arbete.
	Ta fram förslag på hur grönytefaktor skulle kunna användas i planprocesser i Örebro kommun.	Grönytefaktor är en fråga som lyfts och diskuteras med jämna mellanrum, men några särskilda insatser genomfördes inte under 2014.

Aktiv fritid

	Prioriterad åtgärd	Kommentar
	Natur- och kulturresevat: fortsatt utveckling av tillgänglighet och upplevelsevärden.	Detta är ett löpande arbete. Under 2014 anlades drygt 10 km nya stigar i reservaten, varav knappt 4 km är tillgängliga även för rörelsenedsatta.
	Skyltning av gröna stråk och målpunkter förbättras.	Under 2014 invigdes Vattenstråket, där befintliga gång- och cykelvägar utmed Svartån märkts ut och markerats. Arbetet inleddes även för att komplettera de ordinarie skyltarna för cykelvägar med markeringar som visar vägen ut till de tätortsnära reservaten i Örebro stad.
	Svartån genom Örebro stad: utveckling av tillgänglighet och upplevelsevärden.	Invigning av Vattenstråket och Hälsans stig.
	Utveckla ytor som stimulerar till rörelse i stadsmiljöer.	Utöver Vattenstråket och Hälsans stig som nämnts ovan, så etablerades 3 nya utegym i Brickebacken, Baronbackarna och Alkärret vid Svampen. I Vallåkraparken har upprustning påbörjats efter medborgardialog, och en labyrint har anlagts utifrån barnens önskemål. I upprustningen av Tegnérunden har bland annat bouleanor anlagts.
	Ta fram förslag på etablering av en rehabiliteringsträdgård.	Diskussioner om rehabiliteringsträdgård har pågått under 2014. Etablering av ett grönt centrum med en hälsoträdgård planeras nu i anslutning till Kvinnerstaskolan.
	Tätortsnära rekreationsskogar: utveckling av tillgänglighet och upplevelsevärden.	I dagsläget saknas det en driftbudget för utveckling av de tätortsnära rekreationsskogarna som inte är reservat. Under framtagningsprocessen av Naturplanen diskuterades om intäkter från skogsförvaltningen kunde användas för att till exempel underhålla stigar med mera.
	Minst 5 nya gröna förbindelse-länkar mellan bostadsområden och målpunkter som andra bostadsområden, centrum eller rekreationsområden skapas.	Inga åtgärder genomfördes under 2014. Under 2015 ska en översyn av de gröna stråken göras inom ramen för parkstrategin.
	Ta fram ett förslag på hur Örebro kommun kan jobba med stadsodling i syfte att bland annat stärka den sociala hållbarheten.	Flera initiativ genomfördes under 2014, i Vivalla och Framtidsträdgården i Alnängarna. Åtgärden avser dock arbete för att ta fram riktlinjer och ett systematiskt arbetssätt för hur Örebro kommun kan stötta odlingsinitiativ. Detta arbete har inte påbörjats.
	Ta fram en utvecklingsplan för ridvägar.	Ej påbörjat.

Barnens grönmiljöer

	Prioriterad åtgärd	Kommentar
	Ta fram förslag på riktlinjer för nya förskolegårdars och skolgårdars gestaltning.	<p>I anslutning till framtagningsprocessen av naturplanen och inventeringen av förskolegårdar så startades en arbetsgrupp som skulle diskutera förslag på riktlinjer för förskolegårdars gestaltning. Arbetsgruppen bestod av representanter från stadsbyggnadskontoret, miljökontoret, lokalförsörjningsavdelningen, Futurum, Barn och Utbildning, HUT och ESA. Gruppen träffades vid 3 tillfällen under 2013 och våren 2014 och har arbetat med ett utkast till riktlinjer. Arbetet har under större delen av 2014 varit vilande i väntan på ett tydligare politiskt uppdrag.</p> <p>Under hösten 2014 har representanter från kommunen deltagit i en referensgrupp till Boverkets regeringsuppdrag om att ta fram en nationell vägledning för barn och ungas utemiljöer. Denna vägledning ska slutrapporteras till regeringen i februari 2015.</p>
	Utred förslag om öppen lantgård eller 4H gård.	Under 2014 har diskussioner om uppstart av en 4H gård på Myrö pågått. Under 2014 har även stora restaureringsinsatser genomförts på Åsskog gård i Södra Markaskogen. Arrendatorerna har djurhållning och tar redan i dagsläget emot barn och ungdomsgrupper på en informell bas. Möjligheter att utveckla detta arbete finns.
	Utreda ekonomiska förutsättningar för en utökning av Naturskolans ordinarie pedagogiska verksamhet riktad till skolbarn och pedagoger.	Arbetet med detta uppdrag inleddes under hösten på HUT, men har inte genomförts ännu på grund av tidsbrist.
	ordningställa, skapa och marknadsföra attraktiva lekmiljöer för barn i parker eller naturområden.	Som nämnts ovan har inga konkreta åtgärder gjorts under 2014, men ansökningar om finansiella bidrag har skickats in, och planering och genomförande förväntas påbörjas under 2015.
	Pilotprojekt "grönare skolgård": omvandling av minst en skolgård för att skapa en miljö som underlättar utepedagogik, stimulerar rörelse och kreativ lek.	<p>Åtgärden har inte påbörjats.</p> <p>En ansökan till ett EU-projekt där denna åtgärd möjligtvis kan ingå är påbörjad, men beviljning av medel är mycket osäkert.</p>
	Förskolegårdar: genomlysning av utvecklingsbehov samt plan och start på genomförande av förbättringsprogram.	<p>Åtgärden har inte påbörjats.</p> <p>Ovan nämnda nationella vägledning förväntas ge ett bra underlag för att planering av denna åtgärd.</p> <p>Ett tydligt politiskt uppdrag om att inleda detta arbete behövs.</p>

Upplevelselandskap

	Prioriterad åtgärd	Kommentar
	Kilsbergen: utveckling av tillgänglighet och upplevelsevärden knutna till bland annat vandring, cykling, vintersport och vildmarksupplevelser.	<p>Under 2014 har flera betydande insatser genomförts.</p> <p>Projektet med att iordningställa mountainbike-leder i Kilsbergen avslutades under 2014. I och med dessa insatser finns det nu 15 mil led som kan nyttjas för cykling eller promenader.</p> <p>När det gäller spår för längdskidor så har kvalitets-höjning genomförts under 2014 genom att spår har dragits om för att ligga på torr mark (spår genom blöt mark över bäckar etc blir förstörda och svåra att åka på). Etapp 1 är genomförd vilket innebär att det nu går att åka mellan Örebro och Nora (Ånnaboda-Perhyttan). 12 km långspår har förbättrats och 6 km har nyanlagts. Etapp 2 framöver handlar om att skapa mindre angränsande slingor till detta huvudspår som möjliggör fler val för olika distanser.</p> <p>Även när det gäller vandringsleder som förbinder de olika reservaten i Kilsbergen så är etapp 1 genomförd. Under 2014 färdigställdes stigarna men skyltning och framtagande av kartor kvarstår.</p> <p>I Gårdsjötorp har renovering och iordningsställande av rast- och övernattningsstugor slutförts. 3-4 stugor vid Gårdsjön planeras.</p> <p>Inköpet av Lockhyttan har öppnat för möjligheter att restaurera ett mycket värdefullt kulturlandskap med likartade värden som Garphyttans nationalpark.</p>
	Våtmarkslandskapet: utveckling av tillgänglighet och upplevelsevärden vid Kvismaren och Tysslingen	Tillgängliga besöksmål i naturreservaten har pekats ut i en framtagen broschyr "Lätt att ta sig fram i det gröna", däribland Kvismaren och Tysslingen.
	Hjälmarlandskapet: utveckling av tillgänglighet och upplevelsevärden knutna till bland annat bad, båtliv, fiske och vintersport.	<p>Under 2014 slutfördes inventeringen av potentiella målpunkter i Hjälmarlandskapet. Ett flertal intressanta målpunkter som kan utvecklas har identifierats.</p> <p>Under 2014 har upprustning av bryggor och omgivande parkmiljö vid Norra Åssundet påbörjats och anpassats för ökad tillgänglighet för bland andra funktionsnedsatta. Arbetet färdigställs inför sommaren 2015</p>
	Höjd standard samt löpande underhåll av cykellederna Hemfjärden runt, Lången runt och Tysslingrundan.	Endast mindre åtgärder har genomförts och utbyte/komplettering av några skyltar. Budget saknas för mer genomgripande åtgärder.
	Järleån: dialog med Länsstyrelsen och Nora kommun om utveckling av upplevelsevärden runt Järleån.	Ej påbörjat
	Ett landsbygdsråd inrättas <i>Rådet ska bland annat hantera utvecklingsfrågor, strategier och prioriterade satsningar som berör rekreation och turism kopplat till upplevelselandskapen. Rådet ska i första hand samla interna aktörer inom kommunorganisationen för att förbättra samverkan över förvaltningsgränser, men även föra dialog med externa aktörer.</i>	Inga åtgärder under 2014, men arbete planeras för 2015.

Porten ut

	Prioriterad åtgärd	Kommentar
	Utveckla teknisk plattform för flexibel mobilguidning utifrån användares behov och funktionsnedsättning.	Detta projekt slutfördes under 2014. Det genomfördes med hjälp av bidrag på 1,2 miljoner kr från Post- och telestyrelsen. I projektet utvecklades en app som underlättar besök i naturreservat för personer med kognitiv, hörsel- och synnedsättning. Appen heter Natur- och kulturguide.
	Byggnation av ett Naturum i Rynningeviken. <i>Tänkt att vara ett nav för regionens naturturism med information om Örebro läns natur, ett kunskapscentrum om hållbarhetsfrågor och med verksamhet inriktad på rekreation och stärkt folkhälsa.</i>	Beslut om byggnation av Naturum Oset togs i KS i oktober. Under 2014 inleddes en arkitekttävling och planeringen för byggnationen pågår löpande. Naturum Oset planeras att börja byggas i juni 2015 för att vara klart för drift under 2017.
	Lansering av fritidskarta på webben samt fritidsapp. <i>Informationsportal med heltäckande kartbaserad information om kommunens parker, natur- och rekreationsområden samt deras upplevelsevärden och utbud. Här kan bland annat information presenteras om anläggningar för olika aktiviteter, som bollplaner, grillplatser, lekplatser, och upplevelser kopplade till naturvärden, kulturmiljövärden och geologiska värden.</i>	Under 2014 togs beslut om att använda den befintliga appen Naturkartan och där lägga in befintlig information om målpunkter och anläggningar för natur- och friluftsliv. Detta arbete förväntas slutföras under våren 2015. I planerat arbete ingår dock inte information om parker, grillplatser, fotbollsplaner och andra målpunkter i vardagslandskapet.
	Översyn av kommunikationer till viktiga rekreationsmål. <i>Testa badbuss och säsonganpassad utflyktbuss. För badbuss är samverkan med PN B&U utifrån uppfyllande av mål för simkunnighet viktigt.</i>	Ej påbörjat.
	Naturskola för allmänhet och "nya användare". <i>Prioriterade grupper utifrån ett folkhälsoperspektiv.</i>	Inga konkreta åtgärder genomfördes under 2014. En ansökan om LONA-bidrag lämnades in innan årsskiftet för att fortsätta det framgångsrika samarbetet med Syrianska scoutföreningen i Varberga och att utveckla detta. Besked om eventuellt bidrag ges i mars. (En rapport från detta samverkansprojektet i Varberga under 2013 finns sammanställt.)